

PAKT DLA WODY

Zawarty pomiędzy think-tankiem Ambitna Polska oraz Kandydatem/ką w wyborach samorządowych 2018.

§1

Woda jest zasobem strategicznym - bez którego człowiek nie jest w stanie żyć, dlatego celem strategicznym powinna być dbałość o odpowiednią ilość i jakość zasobów wody.

§2

Woda to dobro wspólne - dlatego jako przedstawiciel społeczeństwa będę uwzględniać potrzeby wszystkich jej użytkowników – społeczeństwa, gospodarki oraz środowiska.

§3

Woda nie zna granic – we wszelkich działaniach wpływających na zasoby wody będę współpracować z jednostkami obszarów sąsiadujących oraz znajdujących się w górnej i dolnej części zlewni danej rzeki.

§4

Woda czasu nie liczy – zrównoważone zarządzanie zasobami wody to nie tylko współczesne potrzeby społeczeństwa, ale także potrzeby przyszłych pokoleń, dlatego należy pamiętać, że efekty wszelkich działaniach wpływających na zasoby wody będą odczuwane przede wszystkim w przyszłości.

§5

Woda nie zna przepisów prawnych – w czasach dynamicznego rozwoju nowych technologii i wiedzy, przepisy prawne nie nadążają za rzeczywistością, dlatego wykładnią w działaniach wpływających na zasoby wody będą dla mnie nie tylko obowiązujące przepisy prawne, ale także najnowsze doniesienia świata nauki.

§6

Mając na uwadze powyższe aspekty zarządzania zasobami wody z należytą starannością będę wykonywać swoje obowiązki, wspierając jednocześnie działania i inicjatywy społeczeństwa zmierzające do realizacji powyższych aspektów.

§7

Mając na uwadze powyższe Kandydat/tka podpisuje Pakt dla Wody jako umowę społeczną o charakterze otwartym i przyjmuje go do realizacji z dniem podpisania.

§8

Integralną częścią Paktu dla Wody jest załącznik nr 1 wskazujący konkretne działania wspierające przedstawione założenia Paktu.

.....
(data)

.....
(podpis)

§1

Woda jest zasobem strategicznym

- Zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody jest niezbędne przede wszystkim do zaspokojenia podstawowej potrzeby – pragnienia, ale także do zapewnienia żywności oraz obecnie do zapewnienia energii elektrycznej, bez której nasza cywilizacja już nie potrafi się obejść. Produkcja energii oparta na elektrowniach węglowych czy atomowych wymaga znacznych ilości wody do chłodzenia. Ponadto bez wody elektrownie wodne nie istnieją.
- Bez zwiększenia retencji lokalnej zasoby wód podziemnych mogą nie odnawiać się w takim tempie jak je pobieramy. W przypadku zaopatrzenia w wodę z rzeki lub zbiornika wodnego, ilość dostępnej wody może spaść poniżej potrzeb znacznie szybciej, co jest zależne od opadów w danym roku. Ryzyko deficytu wody w ujęciach spod dna rzek wzrasta w związku z postępującymi zmianami klimatu i niskim poziomem retencji w naszym kraju.
- Człowiek cały czas wprowadza do środowiska wodnego substancje, których naturalnie by w nim nie było. Każde zanieczyszczenie powoduje wzrost kosztów na oczyszczanie wody pobieranej do spożycia.

STUDIUM PRZYPADKU

- W czasie susz, które wystąpiły w Polsce w ostatnich latach (szczególnie w roku 2015 i 2018) wprowadzano zalecenia, a w niektórych przypadkach zakazy używania wody z sieci wodociągowej do podlewania ogrodów, napełniania basenów i przydomowych zbiorników wodnych. W ekstremalnych przypadkach wojewoda może w przypadku wprowadzenia stanu klęski żywiołowej wprowadzać czasowe ograniczenia w korzystaniu z wód (art. 31 Prawo wodne, 2017).
- W tym samym okresie w wielu mniejszych miejscowościach, korzystających z własnych ujęć – studnie wysychały, a mieszkańcy musieli być zaopatrywani w wodę z beczkowsów.
- Łódź korzysta z zasobów wód podziemnych, ale w Tomaszowie Mazowieckim w gotowości czeka ujęcie wód z rzeki Pilicy. Ujęcie to zwiększa pulę dostępnej wody, ale wymaga większych, niż wody podziemne, nakładów finansowych na zapewnienie jakości wody odpowiedniej do spożycia.

DZIAŁANIA WZPERIAJĄCE ZAŁOŻENIA PAKTU

- + Wspieranie i realizowanie inwestycji zwiększających retencję wód opadowych oraz zagospodarowanie tych wód na potrzeby socjalno-gospodarcze (np. do spłukiwania toalet, do podlewania terenów zielonych).
- + Włączenie do standardu inwestycji realizowanych przez samorząd działań zmierzających do zwiększenia retencji glebowej (np. uwzględnienie retencji wód opadowych na trawnikach przy przebudowie dróg) oraz zagospodarowanie wód opadowych na cele socjalno-gospodarcze (przykłady powyżej) w budynkach zarządzanych przez samorząd lub jednostek mu podległych.
- + Edukacja w zakresie oszczędnego korzystania z wody przez każdego mieszkańca w domu i w pracy oraz w zakresie dbania o jakości wody w każdym miejscu.
- + Promocja i wspieranie działań i inwestycji ograniczających zużycie wody i jej zanieczyszczenie.

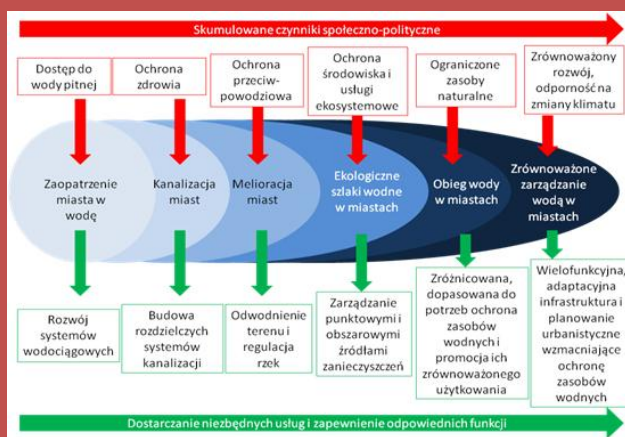
§2

Woda to dobro wspólne

- Biorąc po uwagę, że woda jest zasobem strategicznym, to stosowanie w jej przypadku zasad zrównoważonego rozwoju powinno być bezwzględnie przestrzegane. Każda inwestycja czy działanie wpływające na ilość i jakość wody powinny być rozpatrywane w trzech płaszczyznach – potrzeb środowiska, społeczności i gospodarki.
- Realizacja działań czy inwestycji wzmacniających i przynoszących korzyści tylko jednej z powyższych płaszczyzn, w krótszej perspektywie czasu wydaje się być neutralna dla pozostałych dwóch, ale w dłuższej przynosi im zazwyczaj szkody.
- Rozwiązania biorące pod uwagę wszystkie trzy płaszczyzny są zazwyczaj droższe od prostych rozwiązań wzmacniających tylko jedną z nich, ale przeprowadzenie pełnej i rzetelnej analizy kosztów i korzyści, pokazuje, że rozwiązania takie przynoszą korzyści dla środowiska, społeczeństwa i gospodarki, nawet jeśli korzyści tych nie da się dokładnie przeliczyć na wartość pieniężną, co wiąże się często z wielorakimi korzyściami płynącymi przede wszystkim dla środowiska i społeczeństwa, a w konsekwencji na gospodarkę.

STUDIUM PRZYPADKU

W miarę rozwoju miast zmieniały się czynniki społeczno-ekonomiczne wpływające na sposoby zarządzania wodą. Początkowo głównym wyzwaniem było zaopatrzenie mieszkańców w wodę pitną i ochrona zdrowia poprzez stworzenie systemu odprowadzającego ścieki. W miarę rozwoju miast pojawiały się kolejne wyzwania jak ochrona przeciwpowodziowa, ochrona środowiska i zapewnienie usług ekosystemowych, ograniczoność zasobów naturalnych, zrównoważony rozwój i zmiany klimatu. Sprostanie pojawiającym się wyzwaniom nie zwalnia z podejmowania działań dotyczących wcześniejszych wyzwań.

Ogólne podejście w zarządzaniu zasobami wodnymi w obszarach miejskich i jego rozwój. (Brown i in., 2008, zmienione).

DZIAŁANIA WZPERIAJĄCE ZAŁOŻENIA PAKTU

- + Wspieranie retencji wód opadowych na terenach zielonych obniża koszty ich podlewania (korzyść gospodarcza), zwiększa bioróżnorodność i odporność terenów zielonych (korzyść środowiskowa), co przekłada się na większą estetykę i atrakcyjność takich terenów (korzyść społeczna).
- + Wspieranie inwestycji wykorzystujących szarą wodę (np. woda z umywalk) do spłukiwania toalet czy podlewania terenów zielonych.
- + Wszelkie działania zmierzające do oszczędnego korzystania z wody, zmniejszenia zużycia w życiu codziennym i w przemyśle, tworzenie jak najbardziej zamkniętych obiegów wody.

§3

Woda nie zna granic

- Granice wytyczone przez człowieka nijak mają się do zasad, którymi rządzi się woda oraz procesów, które warunkują, gdzie i ile jej popłynie. Każde działania zmierzające do zwiększenia retencji czy przyspieszenia odpływu wody w danej lokalizacji wpływają także na bilans wód w regionach sąsiadujących.
- Większość rzek przepływa przez co najmniej kilka gmin, powiatów czy województw. Na jej ilość i jakość w poszczególnych odcinkach rzek, a także położonych na nich zbiorników, wpływ mają zarówno lokalne działania, jak działania w górnym jej biegu (pomiędzy źródłem, a rozpatrywanym odcinkiem). Między innymi dlatego za złą jakość wód w danym zbiorniku wodnym, odpowiedzialna jest nie tylko jego lokalna społeczność.
- Wszelkie działania realizowane na zasobach wód powierzchniowych wpływają na zasoby wód podziemnych i odwrotnie. A rozdzielenie ich nieprzepuszczalną granicą będzie niekorzystne dla wszystkich korzystających z zasobów wody.

STUDIUM PRZYPADKU

- Zakwity sinic w zbiornikach czy Morzu Bałtyckim, są m.in. efektem migracji zanieczyszczeń. Przyczyn powstawania zakwitów nie należy szukać tylko w regionach otaczających te akweny, ale także, a w przypadku dużych zbiorników, przede wszystkim w zlewniach wszystkich rzek zasilających dany zbiornik wodny. Przy założeniu efektywnych procesów samooczyszczania się wód, wprowadzenie dużych ilości azotu i fosforu do źródłowego odcinka rzeki powoduje, że będzie ona oczyszczała się kilometrami. Jeżeli na tym odcinku trafi się zbiornik to rośnie na nim ryzyko występowania zakwitów.
- Wody powierzchniowe oddzielone są umowną granicą, która przebiega najczęściej po najwyższych punktach otaczających zlewnię, np. szczytach gór czy szczytach wzniesień. Opady po przeciwległych ich stronach spływają przeważnie w inne strony dając początek oddzielnym zlewniom, ale należy pamiętać, że są one połączone z wodami podziemnymi. Przykładem jest pojezierze gnieźnieńskie w okolicach kopalni odkrywkowej Kleczew. Jest ona położona przy granicy dwóch zlewni. Jednakże oddziaływanie kopalni spowodowało, że rzeki i jeziora w zlewni, w której nie znajduje się kopalnia zaczęły wysychać. Jest to efektem obniżenia się poziomu wód podziemnych w otoczeniu kopalni, a w konsekwencji obniża się także poziom wód podziemnych w sąsiedniej zlewni, zgodnie z zasadą naczyń połączonych.

DZIAŁANIA WZPERIAJĄCE ZAŁOŻENIA PAKTU

- + Współpraca z samorządami znajdującymi się w tej samej zlewni w zakresie poprawy bilansu wodnego i ochrony jakości wody.
- + Dążenie do poprawy i utrzymania jak najlepszej jakości wody w podlegającym samorządowi obszarze, nie tylko dla celów lokalnej społeczności, ale i wszystkich innych użytkowników w dalszym biegu rzeki (w kierunku ujścia).

§4

Woda czasu nie liczy

- Suma wszystkich zanieczyszczeń, które trafiły do wód w przeszłości jest jedną z przyczyn pogarszającego się stanu rzek i zbiorników wodnych. Spadająca liczebność i różnorodność gatunków oraz przeżyźnienie wód i co raz częściej występujące zakwity, to najbardziej znane echa przeszłości. Wprowadzenie do wód zanieczyszczeń zajmuje kilka chwil, a proces samooczyszczania może trwać od kilku dni do nawet kilkunastu lat. W zależności od rodzaju zanieczyszczenia skutki również mogą być odczuwane w różnym okresie czasu i mogą utrzymywać się nawet po neutralizacji zanieczyszczenia.
- Zmiany w naturalnym przepływie wód oraz zmiany w środowisku wodnym i jego sąsiedztwie (np. strefa brzegowa) powodują obniżenie efektywności naturalnych procesów oczyszczania, co potęguje konsekwencje wprowadzania zanieczyszczeń. Sztuczne ich odtworzenie wymaga czasu i nakładów finansowych, a samoistny powrót do stanu naturalnego jest mniej kosztowy, ale bardziej wydłużony w czasie.

STUDIUM PRZYPADKU

- Sól drogowa to typowo zimowe zanieczyszczenie, ale badania zrealizowane w Kanadzie (Perera i in., 2013), wykazały, że około 50-60% soli rzeczywiście znika z powierzchni miasta najpóźniej wiosną. Jednak pozostała część trafia do wód gruntowych, skąd powoli przemieszczają się do rzek i zbiorników stanowiąc wtórne zanieczyszczenie latem i jesienią. Przyczynia się to do wzrostu stężeń chloru w rzekach i zbiornika, co zaburza naturalne procesy oczyszczania się wód, działa toksycznie na organizmy wodne i zwiększa koszty gospodarczego użytkowania wód.
- Badania realizowane przez międzynarodowy zespół naukowców z krajów bałtyckich, którzy w ramach projektu Soils2Sea analizują możliwości ograniczenia zanieczyszczenia azotem i fosforem, które z obszarów rolniczych przedostają się wodami gruntowymi i rzekami do Bałtyku. Jak wynika z badań polskiej części zespołu zanieczyszczenie wód gruntowych azotem i fosforem jest tak duże, że związki te będą zanieczyszczać wody powierzchniowe (rzeki, jeziora i Bałtyk) nawet wiele lat po hipotetycznym całkowitym zaprzestaniu stosowania nawozów.

DZIAŁANIA WZPERIAJĄCE ZAŁOŻENIA PAKTU

- + Zastępowanie i/lub ograniczenie ilości stosowanych środków chemicznych w obiektach podległych samorządowi, jak i na obszarze działania samorządu, środkami bezpiecznymi dla środowiska (oparte na szybko i łatwo rozkładających się związkach), nawet jeśli woda nimi zanieczyszczona trafia kanalizacją do oczyszczalni ścieków – w celu ograniczenia ilości zanieczyszczeń „u źródła”.
- + Stosowanie biodegradowalnych i przyjaznych dla środowiska materiałów w działaniach i inwestycjach podejmowanych przez jednostki samorządu.
- + Edukacja z zakresu migracji zanieczyszczeń i ich wpływu na jakości wody, w celu ograniczenia przyszłych problemów ze stanem zasobów wodnych.

§5

Woda nie zna przepisów prawnych

- Opisane we wcześniejszych punktach problemy i wyzwania normowane są zazwyczaj odpowiednimi przepisami prawnymi, których przestrzeganie powinno prowadzić do poprawy ilości i jakości zasobów wodnych. Jednakże większość przepisów wprowadzana jest w wyniku potrzeby rozwiązania problemu, który istnieje od co najmniej kilkulat. Dlatego działania wpływające pozytywnie na jakość i ilość wody należy podejmować jak najszybciej, nie czekając, aż niektóre rozwiązania zostaną obligatoryjnie wprowadzone przepisami prawnymi.
- Obowiązujące przepisy mają charakter ogólnych wytycznych, które wskazują kierunku w jakich powinno rozwiązać się właściwe gospodarowanie zasobami wodnymi. Nie wskazują konkretnych rozwiązań, które trzeba zastosować, dlatego przy różnych działaniach i inwestycjach należy kierować dotychczasowym stanem wiedzy, aby ich wpływ na zasoby wody był co najmniej neutralny w długiej perspektywie czasu.
- Najważniejsze przepisy prawne powstają na szczeblu centralnym, jednakże to władze samorządowe znając lokalne uwarunkowania, mogą szybciej i efektywniej podejmować odpowiednie działania.

STUDIUM PRZYPADKU

- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) powstał w odpowiedzi na problem odprowadzania ścieków komunalnych z miejsc o większej gęstości zaludnienia. Prawie 15 lat istnienia programu znacząco poprawiło jakość ścieków odprowadzanych do wód, jednakże nie cofnie to ilość zanieczyszczeń, które zdążyły już się dostać do wód. Ponadto KPOŚK zostały stworzone w wyniku wymagań, które nasz kraj musiał spełnić przystępując do Unii Europejskiej, a nie jest efektem inicjatywy władz krajowych.
- Radom (RADOMKLIMA) i Warszawa (ADAPTCITY) rozpoczęły realizację projektów dotyczących przygotowania miast do zmian klimatu, z uwzględnieniem aspektów wodnych, wcześniej od realizowanego przez jednostki rządowe ogólnopolskiego projektu Miejskich Planów Adaptacji realizowanego w ramach projektu KLIMADA.

DZIAŁANIA WZPERIAJĄCE ZAŁOŻENIA PAKTU

- + Realizacja wszystkich wcześniejszych działań bez oczekiwania na pojawienie się obowiązujących do tego przepisów ogólnokrajowych czy unijnych.
- + Korzystanie z najnowszej wiedzy i badań naukowych, a także z dobrych praktyk w zakresie gospodarowania wodami stosowanych na świecie.
- + Tworzenie lokalnych przepisów zgodnych z założeniami Paktu.